Opłatę pocztową
uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі:
Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.
(Wileńska 12, m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г.
штодня апрача сьвяточных дзён.
Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **2 зл.** Для заграніцы ўдвая даражэй.

Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп

№ 29. Вільня, Серада, 29-га красавіка 1925 г. Год I.

Гіндэнбург—Прэзыдэнт.

Выбарная кампанія ў Нямеччыне, ведзеная з вялічэзным напружаньнем канкуруючымі партыямі, закончылася перамогай нацыяналістаў і манархістаў: на становішча прэзыдэнта Рэспублікі выбраны фэльдмаршалак *Гіндэнбург*, чалавек, які ўсім сваім сьветапаглядам пярэчыць самай ідэі рэспублікі.

Галасы выбаршчыкаў падзяліліся гэтак: за Гіндэнбурга — 14,443,223, за Маркса — 13,666,795 і за камуністычнага кандыдата Таэльмана—1,910,451.

Як бачым з гэтых цыфраў, Гіндэнбург *абсалютнае* большасьці не дастаў; наадварот, сума галасоў, пададзеных дэмакратамі, сацыялістамі і камуністамі разам, даходзе цыфры 15.577.246 і гэтак больш, чым на мілён, перавышае лічбу галасоў нацыяналістаў і манархістаў. Дык нельга сказаць, каб перамога прыхільнікаў узнаўленьня манархіі ў Нямеччыне была поўная.

Вынікі выбараў, як-ні-як, вельмі паказальныя дзеля ўкладу грамадзкіх сіл у Нямеччыне; але яны бясспрэчна выклічуць больш гутарак з пункту гледжаньня міжнародавых адносінаў.

Яшчэ да выбараў, калі толькі разыйшлася чутка аб кандыдатуры Гіндэнбурга, у Францыі паднялася цэлая бура. У асобе Гіндэнбурга тамака бачаць уасабленьне ваенных імкненьняў Нямеччыны, укрываных нямецкай дэмакратыяй. Гіндэнбург, як прэзыдэнт, — гэта запаведзь новае вайны!—так у адзін голас крычалі францускія газэты, а за імі — польскія.

Аднак, калі ў адносінах да Польшчы такая небясьпека — асабліва пры становішчы Англіі ў гэтай справе! — зусім абаснаваная і рэальная, дык у адносінах да Францыі трудна дагледзіць яе. Запраўды: не многалетняя спорка між немцамі і французамі аб Эльзас і Лётарынгію, а Гданскі „калідор“ і Горны Сьлёнск маюць запраўднае і істотнае значэньне для гаспадарчага жыцьця Нямеччыны, і немцы зусім шчыра могуць зрачыся „рэваншу“ ў адносінах да Францыі, але, пэўне-ж, не зракуцца сваіх дамаганьняў у адносінах да перагляду справы нямецка-польскае граніцы. Выбар на становішча прэзыдэнта ваяўнічага Гіндэнбурга, не зьмяняючы адносінаў Нямеччыны да Францыі, напэўна адаб'ецца на пастаноўцы немцамі польскага пытаньня ў шмат больш вострай форме, чым гэта зрабіў-бы, прыкладам, Маркс.

Нам здаецца, што, ня гледзячы на панурыя запаведзі францускае прэсы, у адносінах паміж вялікімі дзяржавамі, вынікі нямецкіх прэзыдэнцкіх выбараў у істоце нічога ня зьменяць,—асабліва пры сучасным урадзе Францыі. Выбар Гіндэнбурга будзе ў міжнародавай палітыцы паказальным з другога пункту гледжаньня: ён дапаможа высьвеліць, ці патрэба парозуменьня і згоды з Нямеччынай (хоць-бы коштам Польшчы) настолькі ўжо дасьпела ў Англіі і Францыі, што, ня гледзячы на асобу Гіндэнбурга, перагаворы іх з немцамі давядуць да пажаданага канца, — ці, наадварот, пачуцьцё ненавісьці да гэтага запраўднага ваеннага генія Нямеччыны йшчэ гэткае сільнае ў англічан і французаў, што засланяе сабой довады разуму.

Ня веручы ў францускія страхі, паскольку яны датычаць магчымасьці аружнага выступленьня Нямеччыны проці Францыі, мы, аднак, павінны сказаць, што выбар Гіндэнбурга прысьпешыць разблутаньне таго палітычнага вузла, які заціскае шыю Эўропы і пагражае задушыць яе эканамічна.

У сувязі з выбарам на прэзыдэнта Нямеччыны **фэльдмаршалка Гіндэнбурга** гожа прыпомніць **ролю яго ў беларускім пытаньні.** У часе нямецкае акупацыі у пачатку 1916 году — фэльдмаршалак Гіндэнбург, як нямецкі главнакамандуючы на Усходзе, даў прыказ, паводле якога **беларуская мова была прызнана ўладаю за раўнапраўную з усімі іншымі краёвымі мовамі.**

У гэтым прыказе было напісана, што **„беларуская мова**, як адменная ад расейскае, **дапускаецца да ўжытку бяз ніякіх перашкод“.**

На падставе гэтага прыказу беларусам была дадзена шырокая магчымасьць свабоднага тварэньня школы ў роднай мове, з чаго беларускае грамадзянства і скарыстала, ладзючы дзьве вучыцельскія сэмінарыі (Вільня, Сьвіслач) і звыш палутараста школ.

Сьледам за прызнаньнем правоў беларускай мовы нямецкія ўлады на мясцох атрымалі загад **у ўрадавых зносінах з насяленьнем** карыстацца гэтаю моваю. На гэтай падставе пабеларуску (побач з нямецкім тэкстам) друкаваліся ўрадовыя апавяшчэньні, пашпарты, афіцыяльныя квіты, павесткі і г. д.

Беларускі працэс „72“.

Першы дзень.

20-га красавіка 1925 г. ў Акружным Судзе ў Горадні распачалася справа 72 беларусаў і літвіноў. Яны абвінавачываюцца ў тым, што ў 1922 г. 1923 г. імкнуліся адарваць беларускія землі да р. Нарава і Буга ад Польшчы і стварыць Беларускую Народную Рэспубліку.

Працэс „72“—гэта праця́г беларускіх палітычных працэсаў, якія ўжо адбыліся ў Беластоку, Вільні, Старай-Вялейцы дый яшчэ маюць адбыцца ў іншых гарадох Заходняй Беларусі.

Старшынёю суда — п. Новінскі, судзьдзі Ільін і Зубелевіч.

Абвінавачывае падпракурар Мюльлер. Бароняць абвінавачаных 20 адвакатаў, у тым ліку адв. Гоніхвіль і Бабянскі з Варшавы, Врублеўскі і Міцкевіч з Вільні, і 16 адвакатаў—з Горадні: Лёбман, Фінштэрберг, Задап, Горбачэўскі, Левэнгардэр, Забукліцкі і іншыя.

На лаве абвінавачаных знаходзяцца 72 чалавека, усё сяляне і работнікі, з іх 42 адказваюць спад арышту, а 30 на волі пад залогам. Па нацыянальнасьці — 47 беларусаў, 20 літвіноў, 4 палякі, 1 жыд. Тыя, што адказваюць спад арышту, прасядзелі ў вастрозе каля 3-х гадоў (ад 1922 г. ліпня месяца). Спаміж іх пяцёра памёрлі: Антоні Венцусь 17 г., Адольф Грык 21 г., Клеманс Валянкевіч 37 г., Эдвард Гайціс 46 г., і Мікола Рудзяк 24 г. Адзін—Аляксандар Босько 21 г. — звар'яцеў.

Калі суд прыступіў да расправы, адв. **Бабянскі** падаў заяву аб спыненьні справы проці А. Станкевіча, якога абвінавачвалі ў Беластоку па арт. 102 часьці II і звольнілі з гэтага артыкулу.

Да заявы адв. **Бабянскага** далучыўся падпракурор, і суд спыніў справу проці Станкевіча.

Адв. **Міцкевіч** прасіў суд дапрасіць дадаткавых сьведкаў, на што згадзіўся і пракурор, але суд у гэтым адмовіў.

Суд таксама пастанавіў прачытываць паказаньні сьведкаў, дадзеныя на пісьме пры дапросе.

Далей суд прыступіў да чытаньня акту абвінавачаньня.

На гэтым скончылася расправа 20-га красавіка.

Другі дзень.

21 красавіка расправа распачалася заявай суда, што абвінавачаных будуць дапрашываць кожнага асобна на падставе арт. 686 U. P. K.

З прычыны таго, што Мацей Лукшыць пасьля абеду 20 красавіка на суд не зьявіўся, суд пастанавіў Лукшыця арыштаваць.

Першым з абвінавачаных быў дапрошаны Кастанты **Шыгаловіч** (на свабодзе), які да віны ня прызнаўся і заявіў, што у чэрвені 1922 г. ўгаварыў яго А. Станкевіч прыступіць да беларускай партызанкі, штаб якой знаходзіўся ў Мэрэчу, начальнікам жа быў Разумовіч-**Хмара**. Шыгаловіч прыступіў да партызанкі і быў вартаўніком пры штабе IV групы. Бачыў, як у штаб прыхадзіў Ворнатовіч, які атрымоўваў грошы, аружжа і выбуховыя матэрыялы на выпадак паўстаньня, рыхтаванага партызанамі. Бачыў Бортнікова Уладзімера, які быў ад'ютантам Хмары.

Бортнікаў дастаўляў з Коўны да Мэрэча розныя матэрыялы. Бачыў у Мэрэчу таксама і іншых асоб, прозьвішча якіх не памятае, але-ж можа іх паказаць сярод абвінавачаных.

Падчас вочнае стаўкі Шыгаловіч паказаў на Адаменю і Перлайку, якім быццам была даручана ўзарваць у Горадні **Д.** О. К. III. Таксама, паводле Шыгаловіча, быў у Мэрэчу Юрэчка Васіль, які часта радзіўся з Хмараю і атрымоўваў праклямацыі, якія раздаваў люднасьці, паведамляючы, што хутка мае быць паўстаньне дзеля адарваньня Беларускіх зямель ад Польшчы і стварэньня Беларуск. **Народнай** Рэспублікі.

Плацілі Шыгаловічу ў штабе IV групы ў Мэрэчу 100 мар. у месяц. Як быў у Мэрэчу, запісываў прозьвішчы людзей, каб пры вароце назад у Польшчу заявіць польскім уладам. Праз нейкі час (як кажа, 1 месяц) уцёк з Мэрэча і на граніцы быў арыштаваны.

Далей быў вызваны **Адаменя П.**, які адмовіўся даваць паказаньні і заявіў, што дасьць іх тады, калі абвінавачаныя будуць усе разам, а не паасобку.

Пры гэтым дадаў, што вінаватым сябе не прызнае і на сьледзтве змушаны быў гаварыць, што ад яго вымагалі, бо 15 дзён яго трымалі ў сьледчым урадзе і што-дня білі. Ад старых паказаньняў цяпер рашуча адмаўляецца.

Тое самае заявіў **Бортнікаў Уладз.**, што змушаны быў ад мукаў гаварыць няведама што, але аб усім скажа суду тады, калі абвінавачаныя будуць усе разам.

Усе другія абвінавачаныя адзін за адным заяўлялі, што дадуць паказаньні тады, калі пры гэтым будуць усе абвінавачаныя.

Літвіны адмаўляліся гаварыць папольску і адказвалі праз перакладчыка. Беларусы гаварылі пабеларуску або ломаным польскім языком.

Падчас перарыву былі прынесены ў суд матэрыяльныя довады, узятыя пры вобыску.

Адв. **Врублеўскі** прасіў суд запісаць у пратакол, што сярод довадаў няма выбуховых матэрыялаў — піроксыліну і інш.

Трэці дзень.

22 га красавіка былі дапрошаны сьведкі абвінавачаньня—**паліцыя і вывядоўцы**, бо іншых няма.

Першы паказваў камандант **Макавецкі**, з Слонімскага пав. Ён заявіў, што, калі даведаўся аб істнаваньні банды ў Лідзкім пав. і пераходзе яе ў Слонімскі, дык ураз-жа сабраў весткі і загадаў затрымаць яе.

Маючы пэўныя даныя ў маі 1923 г., зрабіў аблаву ў маёнтку „Корысіно“, гдзе ўдалося злавіць з аружжам нейкага Яна Суботніка. Субтнік пры дапросе прызнаўся, што належыць да банды атамана Шэршаня, якая ўваходзіць у склад партызанкі, і Шэршань меў загад арганізаваць партызанскі атрад з 100 чал.

Паліцыя злавіла толькі частку банды, а рэшта няведама дзе.

Калі была зроблена аблава на атамана Шэршаня, дык у часе страляніны Шэршань быў забіты. Пры

ім знойдзены карты літоўскага пагранічча і Слонімскага ды Лідзкага паветаў, а ў яго лагеры шмат аружжа, запасы ежы, карова.

Мэтай банды Шэршня былі напады, нішчэньне двароў, як прыватных, так і казённае маемасьці. Банда зрабіла 6 нападаў у Слонімскім пав., з якіх адзін скончыўся забойствам.

Паміж іншым, пры Шэршню знойдзена легітымацыя з фатаграфіяй, выданая польскай партыяй „Вызволене“, у якой Шэршань пад час выбараў у Сойм быў „mężem zaufania“.

Вызваны абвінавачаны **Суботнік** да віны ня прызнаўся і заявіў, што добра ведае каманданта Макавецкага і, як яго дапрашавалі, бо вельмі білі некалькі дзён...

Другі сьведка, **вядомы з Беластоцкага працэсу „45“ Эдвард Ленкевіч (цяперака ён вывядоўца Горадзенскай паліцыі)**, заявіў, што, як быў у Саколцы, дык пазнаёміўся з Вераю Маслоўскай-Матэйчук, якая аказалася канфідэнткай беларускай IV групы партызанаў. Праз яе ўдалося выкрыць цэлую сецъ партызанскіх арганізацыяў.

Ленкевіч згадзіўся паехаць з Маслоўскай у Мэрэч да IV групы партызанаў, начальнікам якое быў Разумовіч-Хмара. Прыехаў з ёй да вёскі Джоле, гдзе жыў Мацей Грыгас, які перапраўляў людзей з Польшчы ў Літву. У хаце Грыгаса застаў Уладзімера Бортніка, Козіча і інш. Перайшоўшы праз граніцу, быў прыняты Разумовічам, які выясьніў яму, Ленкевічу, заданьні арганізацыі і даў інструкцыі № 1 і 2, а таксама 1000 марак нямецкіх.

Арганізацыя была разьдзелена на 4 групы, і IV група, што была ў Мэрэчы пад начальствам Разумовіча, вяла работу ў Бельскім, Лідзкім і Горадзенскім паветах. Маслоўская была кур'ерам дзеля сувязі з Хмарай-Разумовічам і вазіла прыказы. Сам Ленкевіч быў начальнікам Сакольскага раёну. З Мэрача даставлялі аружжа, амуніцыю і грошы. Бортнікаў Ул. быў ад'ютантам Разумовіча-Хмары.

Сьведка сцьвярджае, што ў штабе працавалі літоўскія афіцэры, а таксама і нямецкія, ды праводзілі вельмі сакрэтна ўсе пляны работы.

Калі Ленкевіч вярнуўся з Мэрача, то ў хуткім часе заявіў аб усім польскай паліцыі.

Абвінавачаны **Бортнікаў Ул.** выясьніў, што ад'ютантам Разумовіча ня быў, бо зусім у Мэрэчы ня было штабу партызанаў. Быў некалькі разоў у Мэрэчы, бо там была арганізацыя, якая запісывала людзей, што прыходзілі на палявыя работы, або ў літоўскае войска.

На запытаньне абароны **Ленкевіч** заявіў, што атрымоўваў тры разы грошы, але ўсе яны разыйшліся ў таварыстве з Маслоўскаю.

Сьведка **Бжэнчэк Пётр**, кіраўнік сьледчай экспазітуры ў Горадні, заявіў, што была ведзена падгатаваўчая работа партызанаў, каб зрабіць паўстаньне ў тылу польскай арміі на выпадак вайны з Літвою. Заданьнем партызанаў было адарваць усе беларускія землі да р. Буга па пляну Бэрліна і Коўны і стварыць Беларускую Народную Рэспубліку.

З прычыны варожых адносінаў насяленьня да адміністрацыі, вывядоўцам прыходзілася пераадзявацца розна, каб даведацца аб працы партызанаў, бо гразіла небясьпека. Ня было і даных, каб рабіць арышты, і толькі дзякуючы вайсковай уладзе, якая арыштавала Канст. Шыгаловіча, на граніцы, які ўцёк з Мэрэча са штабу Разумовіча-Хмары, удалося даведацца цэлы рад прозьвішч, якія кіруюць працай партызанаў.

Дзякуючы Шыгаловічу, выкрыты ў Верцялішках (Горадзенскага пав.) і арыштаваны Адаменя, Перлайко і Апонікі, ды знойдзена аружжа. Арыштаваныя выдалі прозьвішчы іншых людзей. Ускоды знойдзена аружжа і нават выбуховыя матар'ялы.

Галоўным заданьнем партызанаў было ўзарваць у Горадні Д. О. К. III і чугункавы мост на р. Нёмне ў Мастох.

У канцы 1922 г. быў арыштаваны Бортнікаў, які ўцёк конна з Мэрэча і заявіў, што мае заявы, вельмі важныя, бо служыў у Мэрэчы ў Хмары.

Адаменя меў псэўданім „Сарока“ і прызнаўся, што хадзіў з Перлайкай і Апонікамі ў Мэрэч, куды іх завёў Гайціс, што памёр у вастрозе, і ён-жа, Гайціс, знаходзіўся на лаве падсудзімых за забойства інжэнера ў вёс. Подбялай.

У справе забойства інжэнера **Адаменя** заявіў, што ня Гайціс, а ён, Адаменя, меў суд, як абвінавачаны ў забойстве, 15 студзеня 1924 г., і суд яго апраўдаў. Затым заявіў, што нічога ня ведае, ды што і яго некалькі дзён білі, дык пад прымусам падпісаў тое, што паліцыя хацела. Юрэчку Базыля ня ведае, і як таго яму паказалі, ён заявіў, што ня ведае яго. Тады пачалі ізноў біць, пакуль ня змусілі сказаць, што Юрэчку ведае. А цяперака, стаючы перад судом, Адаменя адмаўляецца ад усяго: тады гаварыў, бо білі.

Далей сьв. **Божэнчэк** паказывае, што ў лістападзе быў зроблены напад на вёску Шупы, дзе забіты былі Сяргейчык і Езерчык, якіх падазравалі, што яны канфідэнты паліцыі. Да гэтай групы належаў Казюкевіч Леонард, які прызнаўся.

Апрача інжэнера, Сяргейчыка і Езерчыка быў забіты паліцыянт у Лідзкім пав., узарваны мост вузкакалейкі памешчыка Сапегі, падпал маёнтку Кашубінцы Блавдзевіча і яшчэ аднаго маёнтку, назоў якога сьведка не памятае.

Урэшце сьведка заявіў, што ня ўсе партызаны былі арыштаваны, бо ўцяклі ў Расею і займаюць там паважныя пасады (?).

Сьведка **Адам Місноўскі**, вывядоўца, нічога новага ня дадаў. Аб Грыку ён заявіў, што той укрываўся ў сене, дзе і быў арыштаваны, у яго ўзяты карабін і граната. Паводле слоў сьведкі, Грык прызнаўся да віны.

Абвінавачаны **Грык** заявіў, што ён папольску не разумее і дзеля гэтага не даваў яму ніякага аб'ясненьня.

Падпракурор просіць суд вызваць сьледчага Комара, які вёў сьледзтва, каб выясьніў суду, у якой мове давалі паказаньні літвіны. Суд згадзіўся на гэта.

Сьведка **Гадэйскі Рышард**, камандант паліцыі ў Дрогічыне, заявіў тое самае, што і дапрошаныя ўжо сьведкі; дадаў толькі, што друкавалася пры штабе IV групы партызанаў справаздача аб працы на мяйсцох пад Польшчай.

Сьведка **Ліс Юзэф**, вывядоўца, заявіў, што ў 1920 г. быў урад Ластоўскага, які выехаў з Польшчы ў Латвію (?!), а стуль у Коўну, да Літвы, дзе распачалася праца ўраду Ластоўскага проці Польшчы. Галоўная праца пайшла тутака пасьля беларускага зьезду ў Празе Чэскай. Галоўнымі кіраўнікамі былі паслы ў Сойм Баран і Якавюк, засуджаныя па Беластоцкім працэсе, і літоўскі шпіон Мілінкевіч, які быў арыштаваны і звольнены, пасьля чаго ўцёк у Літву.

Калі быў на граніцы арыштаваны Шыгаловіч, дык ён выдаў шмат прозьвішчаў, пасьля чаго былі зроблены вобыскі і арышты. Арыштаваны былі: Адаменя, Перлайка, Апонікі, Юрэчка Баз., таксама Мілінкевіч, якога пакусаў сабака, бо на дапросе Мілінкевіч хацеў уцячы і, як толькі пасунуўся да дзьвярэй, яго схапіў сабака. Адаменя, Перлайка, Юрэчка езьдзілі ў Мэрэч да штабу IV групы, дзе атрымоўвалі аружжа.

На Адаменю, Перлайку, Апонікаў паказаў Сарока з Верцялішак, які быў арыштаваны.

З Мэрача, з штабу, высылалася аружжа рознага віду праз граніцу пры помачы партызанаў. Таксама выдавалі партызанам выбуховыя матэрыялы, каб узарвалі ў Горадні Д. О. К. III і шмат урадовых будынкаў.

Былі выпадкі паленьня маёнткаў, таксама ўзорвана ўзка-калейка памешчыка Сапегі.

Высылалі з Мэрача карабіны расейскага або нямецкага фармату, кулямёты, рэвальвэры, выбуховыя матэрыялы, таксама грошы.

На запытаньне адваката **Міцкевіча**, ці сьведка Ліс ня можа паказаць выпадкаў пакусаньня сабакаю каго-колечы з арыштаваных, як напрыклад Мілінкевіча, сьведка Ліс ня даў адказу. Адв. Міцкевіч прасіў суд запісаць гэта ў пратакол.

Сьв. **Шумскі Юзэф**, вывядоўца з Горадні, заявіў, што нічога не памятае і нічога ня можа паказаць.

Суд пастанавіў прачытаць паказаньне Шумскага, данос сьледчаму.

Пасьля прачытаньня паказаньня, Шумскі заявіў, што ён добра не памятае і сцьвярдзіць сёньня гэтага ня можа.

Альфа.

(Працяг будзе).

Змаганьне за родную школу.

На чорную дошку.

Ашмянскі пав.: войт Смаргонскай гм. запужваў бацькоў в. Сукневічы і Перабранавічы, якія пісалі дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы, што ўсіх іх пасадзяць у вастрог, а сэкрэтар вымагаў па 50 грошы за кожную дэкларацыю. Школьны Інспэктар адмовіўся даць паквітаваньне паўнамоцніку аб тым, што атрымаў дэкларацыі, высьмейвае беларускую мову, вымагае мэтрыку на кожнае дзіця, пададзенае ў дэкларацыі.

Вялейскі пав.: войт Гародацкай гм. адмаўляе пасьведчыць подпісы на дэкларацыях тым бацьком, якія яшчэ не заплацілі падаткаў.

Школьны Інспэктар Вялейскага пав. п. Маеўскі намаўляе паўнамоцнікаў, якія ад імя бацкоў здаюць яму дэкларацыі, каб падавалі лепш паданьні на польскую школу, а беларуская мова ў ёй будзе выкладацца толькі, як прадмет, запужвае бацькоў, што па сканчэньні беларускай школы не дастануць пасады і г. д.

Вучыцелька польскай школы ў в. Дзядзічы, Куранецкай гміны, Ядвіга Ясінская, як даведалася, што сяляне складаюць дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы, стала тэрарызаваць дэклярантаў: склікала сходы, намаўляла, каб падавалі просьбу на польскую школу. А тых бацькоў, якія даказвалі ёй, што для беларускіх дзетак патрэбна толькі беларуская школа, яна страшыла арыштам. Таксама намаўляе бацькоў не падаваць дэкларацыяў на беларускую школу і вуч. у вёсцы Сухары тэй-жа гм.

Камандант Хаценчыцкага паліцэйскага пастарунку ў гміне тэрарызаваў бацькоў, якія прышлі пасьведчыць подпісы на дэкларацыях, бэсьцючы беларускую мову, беларускую школу і Школьную Раду.

Дунілаўскі пав.: вучыцель польскай школы ў в. Кашыцы, Манькавіцкай гм., Улад. Герасімовіч (родам з Ашмяншчыны) і вучыцелька в. Ліпнікі, Пастаўскай гм., намаўляюць сялян не падаваць дэкларацыяў аб жаданьні беларускай школы, а падпісваць нейкую паперу, каб і далей заставалася польская школа.

Баранавіцкі пав.: школьны інспэктар адмовіўся выдаць паўнамоцніку в. Рачканы А. Болтуцю, Ляхавіцкай гм., паквітаваньне ў прыйме 40 дэкларацыяў на 55 дзяцей аб жаданьні беларускай школы пад пагрозай зусім ня прыняць дэкларацыяў, калі ён будзе настайваць. Паўнамоцнік мусіў здаць без паквітаваньня, каб ня ўпусьціць тэрміну.

СЬПІС

школьных абводаў, з якіх жыхары ўжо склалі Школьнаму Інспэктэру дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы. (Працяг).

Ашмянскі пав. Смаргонская гм.: 2 шк. абв. в. Сукневічы і Перабрановічы.

Ваўкавыскі пав. Сьвіслацкая гм.: 3 абв. в. Ліхасельцы; гм. Зэльва: 4—в. Барадзічы.

Вялейскі пав. Гарадоцкая гм.: 8 — в. Дравашы, Чарнеўшчына, Кулешы; Крывіцкая гм.: 9—в. Васюлькі, Міцкавічы, Стара-Княгінін, Зарэчнае; Маладэчанская гм.: 10—в. Вялікае Сяло.

Горадзенскі пав. Верцялішская гм.: 5—в. Верцялішкі і Галовічы, В.-Эйсмантаўская гм.: 6—в. Каенёўцы і Гымутэйцы; Жыдамлянская гм.: 7 — в. Завадзічы.

Дунілавіцкі пав. Мядзельская гм.: 5—в. Каньчакі, Мазалеўшчына і Околоцец.

Дзісненскі пав. Мікалаеўская гм.: 12—в. Кухцінцы; Язненская гм.: 13—в. Забалаце.

Косаўскі пав. Ражанская гм.: 18—в. Бярэзніца; 19—в. Клепачы; Косаўская гм.: 20—в. Заполье; Барка-Гічыцкая гм.: 21—в. Папкі, 22—в. Козікі.

Нясьвіжскі пав. Сноўская гм.: 6—в. Грусково.

Слонімскі пав. Дзярэчынская гм.: 10—в. Савічы; 11—в. Залацеева, 12—в. Грабава, Старавейская гм.: 13 — хутароў і каленіяў Вострава, Міжавіцкая гм.: 14—в. В. Кракотка і Вяцэвічы.

Сьвянцянскі пав. Войстамская гм.: 1 шк. абв. в Каралеўцы, Любкі.

Перасьцярога!

(*Вялейскі пав., Маладэчанская гміна*).

23 красавіка ў вёску Вялікае-Сяло прыехаў нейкі „важны пан“ з другім панком, які выдаваў сябе за Школьнага Інспэктара. Паклікаўшы праз солтыса на сход бацькоў, якія падалі дэкларацыі, а разам з імі і іх дзяцей, пачаў рознымі спосабамі намаўляць, каб яны сарвалі дэкларацыі на беларускую школу, а далі падпіску на польскую. Паўнамоцнік Мікалай Шырко, якому Інспэктар даручыў пагутарыць з бацькамі, каб яны прасілі польска-беларускую школу, сказаў гэтаму „новаму ці другому Інспэктару“, што сяляне не згаджаюцца на польска беларускую школу, кажучы, што перш трэба вучыць дзяцей у роднай мове, а пасьля і ў другіх мовах. Тады гэты „пан“ стаў тэрарызаваць паўнамоцніка, вінаваціць яго ў бунтаваньні людзёў і пагражаў пазваніць у паліцыю, каб яго арыштавалі. Доўга змушаў ён сялян падпісаць нейкі пратакол, але ўсе адмовіліся. Пасьля гэтага ён стаў заклікаць у асобны пакой паасобку кожнага бацьку з дзіцём і пры зачыненых дзьвярах змушаў падпісваць той самы пратакол на польскую школу або на польска-беларускую, але пад польскай вывескай; зьмяншаў дзецям гады, дапытваўся, хто пісаў дэкларацыі, па просьбе ці па нагавору пісаліся дэкларацыі, каталік ці праваслаўны і г. д. Некаторыя бацькі, не даючы сабе адчоту ў славах каталік, польскі, праваслаўны, рускі, — калі праваслаўныя, то казалі рускія. Да гэтага „пан“ прыдзіраўся і казаў, што зусім ім не патрэбна беларуская школа. Гэтак ён спавядаў аж два дні.

Убачыўшы, што дэклярантаў не абаламуціш, ён кінуўся да гэтакай хітрасьці: кажа, што, калі сяляне хочуць беларускай школы, то ён ня дасьць ім школьнага будынку. Але і тут сяляне наадрэз яму адказалі, што гэты будынак паставілі яны, хоць сабе і за царскія яшчэ часы, і ён мусіць служыць іх дзецям для навукі. Гэтак мучылі дэклярантаў нейкія самазванныя інспэктары аж два дні. Мы ведаем, што гэта не інспэктары, а так сабе розныя цёмныя асобы, якія знаходзяцца на паслугах у ўлады. Мучаць нас і няма як ратавацца. Сваімі капцюрамі яны дабіраюцца да нашых вантробаў.

Прахожы.

ГРАМАДЗЯНЕ! Ня верце абяцанкам розных цёмных агентаў, якія намаўляюць Вас узяць назад дэкларацыі, што Вы зложылі на беларускую школу, і кажуць, што за гэта дадуць Вам лесу на будову. Ня бойцеся запугваньняў, што Вас пасадзяць у вастрог або не дадуць ніякай школы. Ніхто ня мае права прымушаць Вас, каб вы падавалі дэкларацыі на польскую школу. Калі ведаеце прозьвішчы гэтых насільнікаў, падавайце іх у суд за гвалт і баламуцтва.

Рэдакцыя.

Важнейшыя здарэньні.

У Польшчы.

Першамайская рэзалюцыя П. П. С.

„Robotnik“ публікуе партыйную рэзалюцыю У. К. П. П. С., якую павіны прыняць усе правінцыяльныя аддзелы партыі на першамайскіх мітынгах.

Паміж іншымі добрымі пажаданьнямі польскіх „сацыял-паньствоўцаў“, рэзалюцыя паўтарае вядомую тэарэтычную праграму П. П. С. у справе меншасьцяў і „Крэсаў“, жадаючы выпаўненьня канстытуцыі і аўтаноміі.

Забастоўка батракоў.

„Robotnik“ падае новыя факты аб тым, як працякае забастоўка батракоў у Польшчы.

Улада ўсё часьцей выходзіць з ролі спакойнага абаронцы парадку пры мірным і бяз яе ходзе забастоўкі, але выразна становіцца на абарону абшарнікаў, завастраючы гэтым рух. У цэлым радзе мейсцаў дайшло да гвалтаў паліцыі і войска над работнікамі. Пралілася нават кроў работнікаў: у Кононе паліцыя і войска зарубалі 2 работнікаў.

Обыскі і арышты бастуючых прынялі масавы характар.

„Robotnik“ сцьвярджае, што забастоўка ўсе

шырыцца і мацнее. Настрой моцны, хаця забастоўка трывае ўжо цэлы месяц.

Зьезд польскіх манархістаў.

2—4 траўня адбудзецца ў Пазнані зьезд польскіх манархістаў. Хаця манархісты адкрыта імкнуцца да дзяржаўнага перавароту, але зьезд іх—зусім адкрыты і легальны—робіцца з дазволу, а нават, як піша „Robotnik“, пад асаблівай апекай п. мін. Ратайскага.

У Горным Сьлёнску.

Польскія ваенныя ўлады, паведамленыя аб тым, што вялікая шаша між Шарлей і Бытомам падмінавана, паслалі на дасьлед сапэраў, якія запраўды выкапалі вялізарную міну, вагой 200 кіляграмаў. Следзтва йдзе.

Арышт камуністаў у Лодзі.

У ноч на 21/IV ў Лодзі паліцыя арыштавала ў часе паседжаньня 18 асоб, якіх лічаць ячэйкай камуністычнай моладзі.

Няпрыемныя здарэньні.

У часе пабыту чэхаславацкага міністра п. Бэнэша ў Варшаве здарыліся два няпрыемныя, можа хто ахвачы скажа—сымвалічныя выпадкі.

22/IV аўтамабіль, які вёз п. п. міністраў Бэнэша і Скшыньскага па галоўнай вуліцы Варшавы, раптам наехаў на тратуар і раздавіў на сьмерць газэтчыка ды скалечыў маладога вучня. Міністры, выкінутыя з машыны, пайшлі пехатой...

На другі дзень, калі мін. Бэнэш быў у часе паседжаньня ў Сойме, раптам раздаўся на ўсю салю крык з балькону для публікі нейкага забраўшагася туды „вар'ята“, што ён—„król polski“ і — завядзе свае новыя парадкі ў Польшчы...

Прыйшлося прыпыніць паседжаньне, пакуль сілай ня вывялі „польскага круля“ з рэспубліканскага Сойму...

З міністэрскіх анэкдотаў у Польшчы.

У соймавых кулюарах ходзіць вельмі характэрны расказ аб размове, якую меў адзін з украінскіх дэпутатаў з п. прэм'ерам Грабскім, едучы разам у вагоне чугункай.

Разгаварыўшыся аб украінскім школьніцтве, п. прэм'ер сказаў, што па падлічэньням ураду трэба будзе ў наступным годзе адчыніць каля 400 украінскіх школаў. Зьдзіўлены дэпутат кажа, што гэта-ж—кропля ў моры, што па самаму скромнаму падрахунку—трэба больш 1000, дый дэкларацыяў ужо ёсьць як-раз на 1000... Дык урад павінен выпаўніць закон.

П. прэм'ер аж падскочыў 1000! гэта-ж немагчыма! „Выпаўніць закон“—перадражніў ён дэпутата.—„Праўда, закон кажа, што вам гэта належыцца—гэтыя 1000 школаў, але ў законе нічога ня сказана аб тым, што я павінен выпаўніць усё, што вам належыцца“...

Здарэньне ў Варшаўскім Акружным Судзе.

На працэсе камуністаў у Варшаўскім Акружным Судзе, які адбываўся пры зачыненых дзьвярох, адзін з абаронцаў п. Гофмокль-Астроўскі ў часе судовага сьледзтва выпусьціў з рэвальвэра 6 куляў у сьведку паручыка Ендрушака, але ніводная куля не папала.

Расправа была перарвана да наступнага дня.

Прычынай гэтага было тое, што паручык Ендрушак перад тым на судовым дзядзінцы ўдарыў у твар абаронцу Гофмокля за тое, што той у прыватнай размове назваў Ендрушака правакатарам...

Пагроза Савінкава.

Савінкаў прыслаў свайму быламу прыяцелю Філасофаву (з варшаўскай газ. „За Свабоду“) ліст, у якім—за зьмешчаныя ў газэце артыкулы—абяцае „раней ці пазьней—усе роўна калі — але добра разьлічыцца з ім“.

Заграніцай.

Адмова Чычэрына.

На прапазіцыю Лігі Народаў прыняць учасьце ў міжнародавай канфэрэнцыі для ўрэгуляваньня таргоўлі аружжам Чычэрын адказаў адмовай, сказаўшы, што лічыць гэта ўваходжаньнем у ўнутраныя справы ССРР.

14 дывізіяў на Румынскай граніцы.

З Вены паведамляюць, што на румынскай граніцы радавы ўрад сканцэнтраваў 14 сваіх лепшых дывізіяў, якія гатовы да выступленьня, калі палажэньне на Балканах давядзе да крызізу...

Савінков—кіраўнік контр-разьведкі (?)

Як паведамляюць газэты, Барыс Савінков назначаны бальшавікамі начальнікам аддзелу генаральнага штабу па контр-разьведцы на абшарах Польшчы, Эстоніі, Латвіі і Літвы.

Вялізарны працэс камуністаў.

ПАТ паведамляе, што ў Роўні хутка мае адбыцца ў ваенным судзе вялізарны працэс 300 літоўскіх камуністаў.

Літоўскія эсдэкі аб Вільні.

Кангрэс літоўскай сацыял-дэмакратыі—у сваей рэзалюцыі ў справе Вільні — сцьвярджае, што віленскае пытаньне можа быць разьвязана толькі тады, калі сацыял-дэмакраты дойдуць да ўлады ў-ва ўсіх краёх.

Тэрор у Баўгарыі.

ПАТ даносіць, што з 2000 арыштаваных у краю „камуністаў“ будуць сказьнены 100 душ, як беспасярэднія ўчасьнікі замаху (?)

Цьвярозы голас аб баўгарскай катастрофе.

Француская газ. „Information“, разглядаючы баўгарскія выпадкі, бачыць у іх сумны, але няўхільны вынік гвалтоўных мэтадаў урадовага рэакцыйнага тэрору.

Былыя баўгарскія міністры Обов і Тодоров тлумачаць баўгарскія выпадкі крывавым тэрорам ураду Цанкова, заяўляючы, што ў Баўгарыі сялянскае аб'яднаньне — адзіная сацыяльная сіла, якая здольна давясьці край да міру і аздараўленьня.

(Мы дадзім у наступых нумарох больш падробны агляд асабліва цікавых для нас адносінаў у гэтым амаль ня выключна сялянскім краю — у сувязі з страшэннай катастрофай у Софіі. (*Рэд*).

Канфлікт Баўгарыі з Югаславіяй.

З прычыны рэзкіх дэманстрацыяў проці Югаславіі ў баўгарскім Сойме і заявы баўгарскага міністра ўнутраных спраў Русева аб тым, што дазнаньнем выкрыта сувязь замахоўцаў... з урадам Югаславіі, бо ў выпадку ўдачы перавароту югаслаўскія войскі меліся зараз-жа заняць Софію, — уся прэса ў Белградзе аж трашчыць з абурэньня. Югаслаўскі мін. замежных спраў запрасіў да сябе баўгарскага пасла, якому падаў рэзкую ноту пратэсту проці гэткіх закідаў.

Канфэрэнцыя Малай Антанты.

Афіцыяльна назначана на 9—11 траўня канфэрэнцыя прадстаўнікоў Малай Антанты. На канфэрэнцыі, трэба думаць, будзе разглядацца вельмі важнае пытаньне аб далучэньні Польшчы да Малае Антанты. Апрача таго, М. Антанта (Югаславія) занепакоілася павялічэньнем баўгарскай арміі на 10.000 душ з дазволу Вялікай Антанты—і мае, здаецца, рашуча пратэставаць проці гэтага на падставе трактатаў.

П. Эрыо-старшынёй Парляманту.

Былы прэм'ер Эрыо выбраны старшынёй францускага Сойму.

Амэрыканскія палітыкі аб новым францускім урадзе.

Амэрыканскія палітычныя кругі, як і ангійскія, вельмі скэптычна (з недаверыем) адносяцца да трываласьці новага францускага габінэту. Дзеля чаго п. Пэнлевэ будзе мець лепшае становішча ў Парляманце, як п. Эрыо?

Пэўныя спадзяваньні ўскладаюць у Амэрыцы на фінансавыя таленты і ўпорную волю мін. Кайо.

Кайо лічаць за староньніка найсуровейшых мераў ашчаднасьці і падатковых цяжараў... Гэта—пэўныя лекі, але... ці толькі хворы захоча іх прымаць?!“, сказаў вядомы сэнатар Бора...

Што датычыць Брыяна, дык амэрыканцы ведаюць і памятаюць добра яго паступаньне на Вашынгтонскай канфэрэнцыі аб разбраеньні, на якой ён, як дэлегат Францыі, рашуча адмовіўся прыняць апрацаваную прэзыдэнтам Куліджам праграму разбраеньня... З назначэньня Брыяна міністрам замежных спраў амэрыканскія палітыкі выводзяць, што плян новай канфэрэнцыі, у справе разбраеньня будзе таксама правалены Францыяй... Але з другога боку ясна і тое, што камбінацыя Кайо—Брыян—мае ў сябе супярэчнасьць, забойчую перад усім для францускіх фінансаў: без ашчаднасьці ў выдатках на азбраеньне, якога патрэбуе Кайо, проці якога стане Брыян, ня можа быць аздараўленьня фінансаў...

Водгукі партугальскай „рэвалюцыі“.

З Лісабону паведамляюць, што ў партугальскіх калёніях у заходняй Афрыцы ўзьнялося паўстаньне нэграў.

Самагубства нямецкага міністра.

Нямецкі міністар пошты налажыў на сябе рукі і памер.

Да забойства англійскага камісара ў Ягіпце.

Судовыя ўлады ў Ягіпце апублікавалі паказаньні 9 асоб, арыштаваных па падазрэньню ў забойстве англійскага Высокага Камісара ў Ягіпце. Усе яны прызналі істнаваньне тайнага таварыства, якое пастанавіла палітычным тэрорам дабіцца, каб Англія не мяшалася ў Ягіпецкае жыцьцё...

Вясковыя каапэратары! Споўніце ваш грамадзкі абавязак, пашліце, сколькі магчыма, дэлегатаў на зьезд Віленскага Саюзу Каапэратываў і бараніце самастойнасьць вашага Саюзу!

Плебісцыт у Жодзішскай парафіі.

Паважаны Пане Рэдактар!

Каб выясьніць праўду, вельмі прашу памясьціць у „Беларускай Долі“ папраўку такога зьместу:

У „Dzien. Wileń.“ № 95 была надрукавана сенсацыйная вестка аб нейкім „крывавым плебісцыце кс. Гадлеўскага“, пры гэтым адзначаецца, што польская люднасьць была збітая („zmazakrowana“) беларускай баёўкай. Вот-жа мушу адзначыць, што не толькі ня было ніякага „mazakrawania“, але нават ніякай бітвы, што было сцьверджана і запратаколена камісіяй, робячай плебісцыт. А камісія, складаная з саміх ксяндзоў для „Dzien. Wil.“, адданых, бо кс. Галяка Сьвірскага дзекана, кс. Кудрэўскага пробашча з Дамішава і кс. Пауловіча пробашча з Кабыльніка. Затым і вестка „Dz. Wil.“ ёсьць звыклай сэнсацыяй, ідучай да таго, каб нацкаваць уладу на беларускае духавенства.

Прыйміце П. Рэдактар словы паважаньня

Кс. В. Гадлеўскі
Жодзішскі пробашч.

Ад Рэдакцыі. Як намі выясьнена, ні аб якой беларускай „баёўцы“ ў Жодзішках не магло быць і гутаркі,—затое **была баёўка польская: уся польская шляхта, паны і вучыцялі зьявіліся ўваружаныя равальвэрамі, і нават быў прыведзены перад касьцёл паліцэйскі кулямёт,** што выклікала зусім зразумелае абурэньне сярод беларускае большасьці. Аднак, дзякуючы тактоўнасьці кс. Гадлеўскага, ні да якое бітвы не дайшло.

Але і кулямёту беларускія сяляне ўжо не палохаюцца, што і паказалі вынікі плебісцыту: за беларускую мову ў касьцёле высказалася вялізарная большасьць.

ХРОНІКА.

Новая прафэсія „доктара“ Павлюкевіча. Самазванны доктар, студэнт-недавучка Павлюкевіч, пазбаўлены права „лячыць“ людзей з прычыны адсутнасьці патрэбнае веды, запісаўся ў „палітычныя дзеячы —у кумпаніі з „знамянітым“ Валэйшай. Гэтая прафэсія дала яму на нейкі час сталую пэнсію і становішча старшыні „полёнофільскае“ арганізацыі, створанае з благаслаўленьня таго-ж Валэйшы пад назовам „Часовая Беларуская Рада“. Апошняя пачала агітацыю проці выбраных усенароднa-беларускіх пасло ў і проці працы над стварэньнем беларускіх школ.

Але такі занятак ня ўсім сябрам „Часовае Рады“ трапляў да густу. І „Рада“ пачала сама собой разваліваццa.

Першы развал стаўся, праўда, на тэй падставе, што „доктар“ не хацеў падзяліцца нейкімі цёмнымі грашыма з сваім кумпанам Валэйшай, дык той з двума сябрамі выйшаў з „Рады“. Тады Павлюкевіч „запрасіў“ у склад „Рады“ пару людзей з чыстым іменем. Але-ж тыя, пазнаёміўшыся з „працай“ гэнае ўстановы, павыходзілі з яе. Заяву грам. Бэкіша (беларуса), Канапацкага (татарына!) і Лаппы-Старжэнецкага (паляка!!) аб выхадзе з „Рады“ мы ўжо друкавалі. Цяпер нас паведамляюць, што і грам. Аляхновіч, вядомы драматычны артыст і пісьменьнік (што ў яго супольнага з палітыкай?), пакінуў становішча віцэ-старшыні „Рады“ і выйшаў з яе складу.

Такім чынам у „Радзе“ асталіся: Кабычкін, аб дэфэнзыўнай прафэсіі якога пісала польскае „Jutro“, і сам „доктар“ Павлюкевіч. Вось-жа, бачучы, што з „Радай“ справа аканчальна правалілася, і „доктар“ заняўся навай прафэсіяй—**дэфэнзыўнай.**

У органе Макара Косьцевіча „Грам. Голас“ „доктар“ напісаў ілжывы данос на вядомага беларускага дзеяча, Луцкевіча, заклікаючы польскую ўладу арыштаваць яго за тое, што той быццам-то атрымлівае грошы ад бальшавікоў і за іх выдае нашу газэту. Данос гэты, ілжывы і дурны (бо-ж тут-жа „доктар“ кажа, што „Белар. Доля“—орган Беларускага Пасольскага Клюбу!), аўтар прыаздобіў хуліганскай лаянкай па адрасу грам. Луцкевіча і паўтарэньнем выдуманай яго былым кумпанам Валэйшай брахні аб зьневажэньні гэтага беларускага дзеяча.

Жадаем „доктару“ ўдачы ў яго новай прафэсіі: прынамся, ня будзе ўжо баламуціць і беларусаў і палякоў сваім „полёнофільствам“. Дый новая прафэсія пэўне лепш гарантуе пэнсію, чым зьменныя палітычныя афэры і спэкуляцыі!

Адказ на інтэрпэляцыю сэнат. Багдановіча Калісьці—увосені леташняга году—сэнатар Багдановіч замэльдаваў п. Камісару м. Вільні аб тым, што мае прачытаць публічную лекцыю ў Вільні на тэму „Палажэньне праваслаўнай царквы ў ССРР, у Польшчы і заграніцай“. Пан камісар, а пасьля і п. дэлегат лекцыю праваслаўнага сэнатара аб праваслаўнай царкве (ў Польшчы?) забаранілі. Запраўды—на што праваслаўным віленцам ведаць аб палажэньні праваслаўнай царквы ў сябе і на чужыне! — Асабліва яшчэ ад сэн. Багдановіча!

Сэн. Багдановіч зрабіў інтэрпэляцыю ў Сэнаце п. міністру асьветы і рэлігіяў.

І вось цяпер, здаецца праз паўгода, прыйшоў адказ ад міністра на інтэрпэляцыю.

Як і трэба было спадзявацца, п. міністар прызнаў усё ў парадку.—„Адмова п. п. віленскіх камісара і дэлегата мела законныя падставы і выцякала з іх клапотаў аб падтрыманьньні грамадзкага спакою“, які мог нарушыць... абраз „Пала-

жэньня праваслаўнай царквы ў Польшчы"... і г. д., бо „тады (?) ў Вільні панавала сільнае ўзбурэньне думак сярод праваслаўных".

Але цяпер нішто не перашкаджае сэн. Багдановічу папрабаваць ізноў шчасьця ў п. п. камісара і дэлегата, якія зусім не абязаны ізноў адмовіць (але зразумела і дазволіць!) яму зрабіць публічную лекцыю на гэту тэму...

Вось, як дасьціпна адказывае на інтэрпэляцыі ў Сэнаце новы міністар рэлігіяў і асьветы.

Чаму п. Куратар nie ustępuje? Здаецца, 10 сакавіка было апошнім тэрмінам, калі „абяцаныя" п. Павлюкевічу, Косьцевічу і Валэйшы беларускія курсы для настаўнікаў пачатковых школаў павінны былі ўжо адчыніцца. Замест гэтага „зачыніліся" самі паны Паўлюкевіч і Валэйша... Сябры дэлегацыі „Часовай Рады" ці „Прасьветы" цяпер, — пасьля скандальнага краху ўсей гэтай тугуттаўскай камэдыі,—апавядаюць, што на прыёме ў п. куратара Гонсёровскага, калі ён казаў аб курсах, адзін з дэлегацыі недаверчыва запытаўся:

„Пане куратар, ці напэўна гэтыя курсы будуць зроблены? Можна становуча паведаміць аб гэтым беларускае грамадзянства?".

Пан куратар аж абурыўся:

„Шаноўны пане, я-ж кажу, што курсы будуць напэўна і ў свой час, — гэта справа майго гонару!".

А пасьля дадаў зусім выразна:

„Калі курсаў не дадуць, дык я выйду ў адстаўку" („ja ustąpię).

І вось ужо паўтара месяца, як—пасьля сроку—курсаў няма...

Дык хаця-б мець—у кампэнсацыі — адстаўку п. Гонсёровскага!

Але-ж не—сядзіць і, здаецца, яшчэ мацней, як да „курсаў" і да рэвэляцыяў п. Рахальскага.

Што значыць... добры міністар асьветы!

Да вобыскаў і арыштаў у Вільні. У часе „маёвых" вобыскаў у Вільні, аб іх мы ўжо пісалі, як выясьнілася, зроблены вобыскі яшчэ ў такіх беларусаў: рэдактара „Krynicy" Туронка, студэнта Марцінчыка, Будзькі, ды карэктаршы нашае часопісі, Шалешчыхі.

Карэспандэнцыі.

„Сыстэма пратаколаў".

З Наваградчыны. Адзін былы паліцыянт з Наваградку зварачае ўвагу на асаблівую „сыстэму пратаколаў", якую ўвяла паліцыя:

„Служыў я ў паліцыі на пастарунку ў Наваградку ў гэтым годзе. Камандантам гэтага пастарунку быў і ёсьць „старшы пшадоўнік" А. Мірановіч, каторы прыказаў пад грозьбаю кары сваім пад'уладным—паліцыянтам, каб кожны з іх у працягу месяца зрабіў што-найменш 8 пратаколаў.— Ня ведаю, ці гэта сам ён выдумаў, ці яму прыказаў камандант павету подкам. Крэт, але, як пасьля я даведаўся, дык гэта будзе „конкурс" усіх пастарункаў у павеце, каторы больш з іх зробіць пратаколаў. Паліцыянты, як ведама, атрымаўшы прыказ, кожны стараецца выпаўніць яго, шукаючы і пільнуючы жыхараў гораду на кожным шагу, каб за якую макуліну прывязацца. Але-ж жыхары даўно ведалі стараньне паліцыі, і парадак рабілі, як толькі маглі. А паліцыя знаходзіць такі, за што прывязацца: знойдзе саломіну або сеніну перад хатаю, на вуліцы, што натраслося з вазоў або паперку, дык і пратакол... Жыхары бедныя аж ня ведаюць, што рабіць: ці цэлы дзень замятаць, ці і зусім не замятаць, бо „ўсё роўна будзе пратакол", кажуць, і прыдзеццаісьці да староства і там плаціць якіх 5 злотых. Паліцыянтаў на пастарунку гэтым было каля 50 чалавек, дык, як напіша кожны па 8 пратаколаў, то ў працягу месяца будзе—400. Гэта проста для жыхараў бяда!..

Дык вось і я, гледзячы на гэткае „стараньне" нашай паліцыі, узяў дый увольніўся".

Ад сябе дадамо, што нам ведама аб гэтай „сыстэме" і ў Віленшчыне. А „знамяніты" камісар Шольц, які пры помачы такое „сыстэмы" і шантажу рабаваў купцоў, сядзіць на Лукішках... Вось, да чаго падбівае падобны спосаб паступаньня паліцыі, загады, відаць „зьверху".

Не пераробяць!

(Сергеевічы, гміны Чамерскай, пав. Слонімскага). 2-га красавіка да жыхара вёскі Сергеевіч, Міхася Дабрыянава зьявіўся паліцыянт № 813 і двох пастарунковых касьцянеўскага пастарунку. Сказалі гаспадару адзецца, а калі той адзеўся, дык паліцыянт аб'явіў, што будуць шукаць якойсьці-то камуністычнай літэратуры і аружжа. Скамандаваў: „рукі ўверх!", і пачаўся вобыск.

У шапцы пад футрай знайшлася якаясь-то чыстая паперка; доўга ўзіраўся на яе паліцыянт з усіх бакоў, ня верыў, што яна чыстая. Шукалі доўга, перапаролі ўсе куткі, павыкідалі з печы дровы, шукалі ў попелі, скрынях, бялізьне, у каморы выдралі падложыну, заглядывалі пад падлогу, спаролі штыкамі гной у хляве, ды страху, — але ніякае літэратуры ні аружжа не знайшлі, бо іх няма. Забралі некалькі №№ газэт „Беларуская Доля", кніжачку „Як адкрыць беларускую школу" і запісную кніжачку, аб чым сьпісалі пратакол.

Вось табе і языковыя законы: ня можна і газэціну чытаць у сваей роднай мове, бо ўжо і пайдуць прычэпкі! Няўжож думаюць адняць у нас нашу мову?

Не, выбачайце, паночкі! У палякоў нас ужо не пераробіце!

Селянін.

Стойка—коштам толькі сялян.

(Вялейскі пав.).

Вялікая крыўда дзеецца нашым людзям у справе арганізаваньня „стойкі" пры гмінах. У некаторых гмінах іншых паветаў яшчэ неяк так сталася, што на выдаткі па ўтрыманьню стойкі гміна зьбірае падатак ад дзесяціны з кожнага гаспадара, і тады людзям лягчэй, бо і паны, якія маюць шмат зямлі, змушаны плаціць, Але ў нас, у Вялейскім павеце, сталася так, што ўвесь цяжар лёг на плечы сялян. Сталася гэта з тае прычыны, што падатак на ўтрыманьне стойкі зьбіраецца не ад дзесяціны, а ад каня.

Вёска з 40 асобных гаспадарак, якая мае ўсяе зямлі—ворнай, сенажацей і няўдобнай (пяскі, балоты) і выгану і заросьнікаў—270 дзесяцін, плаціць 40 частак (за 40 каней), а ў гэты-ж час панскі двор, які мае столькі-ж, скажам, зямлі (270 дзес.), але ў якім ёсьць цяпер толькі 4 кані, плаціць толькі 4 часткі, г. зн. ў 10 разоў менш за ўсю вёску. Калі па 3 зл. ад каня, дык з гэнай вёскі бяруць падаткаў на стойку 120 злотых, а з двара толькі 12 злотых. А ёсьць-жа ў Вялейскім павеце і такія паны, як Гецэвіч, Багдановіч, Халхоўскі і др., якія валадаюць аграмаднымі абшарамі зямлі, а плацяць на стойку надта мала, бо не заводзяцца коньмі так, як да вайны. Большасьць паноў аддаюць зямлю на запашку сялянам. Сяляне з прычыны зямельнага голаду за ўсялякую цану бяруцца засяваць панскую зямлю, прадаюць за безцэн сваю працу, свае сілы, каб хоць што небудзь прыдбаць для паўгалоднай сям'і, а пан, дастаючы ад свайго запашніка большасьць ураджаю, грошыкі нейкія выкідае на стойку, бо трымае мала сваіх коней. І выходзіць так, што стойка трымаецца бедакамі-сялянамі, а паны пасьмеіваюцца себе ў кулак над глупотай сялянскай.

Вінаваты ўва ўсей гэтай справе гмінныя рады, і толькі яны. Гміна — гэта-ж самаўрад, ад пастановы якой залежыць расклад падаткаў на ўтрыманьне стойкі—ці ад зямлі, ці ад каня. Калі рада гмінная ўтварылася з выбараў, дык трэба націскаць на радных, каб больш дбалі яны аб інтарэсах сялян, але не паноў. А на будучыну—гэта навука для нашага селяніна, каб выбіраў у гмінную раду людзей сумленных, непрадажных, якія-б належным спосабам баранілі інтарэсы свайго брата бедака. **С. М.**

„Хамскія магільнікі".

З Дзісьненшчыны. У вёсцы Тэляшы, Празароцкае гміны, старшы вайсковае стражніцы (з 7-га гранічнага бат. 2-й камп.) капрал Станіслаўскі, ня маючы гдзе ўзяць каменьняў дзеля нейкае будоўлі,—паехаў на Тэляшаўскі магільнік і набраў каменьняў. Але сяляне гэтае заўважылі, перанялі „пана" капрала, адабралі каменьні і пачалі стыдзіць „героя". Толькі „пан" капрал нічым іншым ня мог вытлумачыцца, як адказам што „takie chamskie cmentarze mam w ....".

Сяляне аб гэтакім учынку і зьневажэньні магільніка заявілі паліцыі, якая сьпісала пратакол, — толькі напэўна паслала яго за „ўгол". А „пан" капрал пагразіўся, што Тэляшы будуць яго „добра памятаць".

Зязюля

З Дзісьненшчыны. З Нова-Пагосцкага прыходу атрымалі мы абшырнае пісьмо за подпісам дзесяцёх асоб, у якім аўтары горача пратэстуюць проці надрукаванай у Павлюкевічаўскім і Косьцевічаўскім „Грам. Голасе" стацьці, услаўляючай тамтэйшага сьвяшчэньніка Сіняўскага, як беларуса. Падпісаныя заяўляюць, што ён „зрабіўся" беларусам толькі тады, як яго „пачалі пароць з Новага Пагосту, і вінавацяць яго ў цэлым радзе дужа брыдкіх пастунка́ў. Аўтары заяўляюць, што копіі гэтага пісьма яны адначасна пасылаюць у Сынод (у Варшаву) і віленскаму архіяпіскапу Хвядосу.

З свайго боку адзначаем, што, калі сьв. Сіняўскага ўзяўся бараніць „Грам. Голас", дык ужо гэтага даволі, каб уцяміць, якога сорту гэта „беларус"...

Празароцкія прыхажане, таго-ж павету жаляцца на сьв. Зыбайлу, што часова быў тут і пабраў цэнныя царкоўныя рэчы і ня хоча вярнуць. Калі сяляне прысталі, каб вярнуў, дык адмовіўся і заявіў, што напісаў да архіяпіскапа, просячы „благаславіць" на карыстаньне тымі рэчамі.

З Слонімшчыны. З Старавейскай гм., вёскі Вострава, наракаюць на дыякана Б. Кірыка, які ў польскай урадавай школе, у якой вучацца беларускія дзеці (бо-ж беларускай не даюць!) навучае закону божага, ды пры гэтым брыдка лаець вучняў. Нядаўна-ж загадаў вучням прынесьці скаромніны ў немалой меры за крыжыкі, якія суліў дзецям,—але-ж ніхто ня прынёс ні смашных кілбас, ні сала, ні масла, ні яек. Тады ўжо казаў плаціць па 50 грошы за крыжык, але і на гэта ахвотнікаў не знайшлося. Дык „лаяльны" ацец дыякан толькі лішні раз злаяў дзяцей, ды сказаў, што ўсе яны—бальшавікі, камуністы й бязбожнікі.

З Радавае Беларусі.

Дзіўнае зьявішча.

Уся буржуазная прэса ў Польшчы з „Грам. Голасам" на чале гвалту крычыць, што ў Радавай Беларусі пад іменем беларушчыны яшчэ вельмі глыбака сядзіць маскоўшчына. Але тая-ж прэса замаўчывае зьявішча, якое запраўды выдаецца нам дзіўным.

Як інфармуе нас прыезджы з Меншчыны паляк, тамака нязвычайна шырака вядзецца... **польская** асьветная праца! Скуль тамака знайшлося польскае насяленьне, нет ведама: ведама толькі, што тамака яго ніколі ня было! Праўда, ёсьць тая значная лічба беларусаў-каталікоў, якія пад павадырствам ксяндзоў—польскіх эндэкаў „перарабляюцца" ў палякоў,—і вось для іх—на жаданьне (хоць і ўкрытае) гэных ксяндзоў і творацца польскія школы замест, як належыцца, беларускіх.

Як прыклад, наш інфарматар з гордасьцяй заявіў, што ў аднэй толькі Случчыне ёсьць ужо 17 польскіх школ (сямёхгодак!) і будзе хутка балей, хаця палякоў тамака, як усім ведама, зусім малы процант. Будзе балей—бо ў гэтым кірунку польскае грамадзянства „энэргічна працуе"....

Так дзеецца ў **Беларускай** Рэспубліцы. На адзін павет польская **меншасьць** мае 17 школ. А ў межах **Польскае** Рэспублікі на ўсю Заходнюю Беларусь беларуская **большасьць** (каля паўтраця міліёну!) і 17 беларускіх урадавых школ ня мае!..

Жыдоўская калянізацыя.

Тая-ж асоба апавядае нам аб рассяленьні жыдоў на зямлі. Справа ў тым, што палажэньне вялізарнае масы дробных жыдоўскіх гандляроў, якія заўсёды займаліся таргоўляй, цяпер прымушаны кінуць сваю старую прафэсію. І вось ім няма за што рук зачапіць. Дзеля гэтага радавы ўрад Беларусі і прымушаны знайсьці для іх нейкі занятак, каб мелі магчымасьць жыць. Зямля ім надзяляецца пераважна каля мястэчак, дзе ў іх ёсьць хаты; асушаюцца балоты, падпраўляюцца няўжыткі, карчуюцца і заворываюцца пасекі, бо немагчыма браць зямлю, якая ўжо раней была падзелена між сялянствам.

Вялікай ахвоты да працы на ральлі жыды, з няпрывычкі, ведама, ня маюць, – але голад гоніць іх на гэтую новую работу.

Юрыдычныя парады.

С. Буйніцкаму ў Наваградчыне. Калі зямля па падпісаньні дакумэнту перайшла ў рукі пакупца, то ён можа прасіць суд перапісаць уласнасьць на яго імя (закон 2 ліпня 1924 г.).

М. Мілевічу ў Галынцы, Слонімск. пав.—Маеце роўнае права з братам.

Ф. Грынюку ў Суботніках, Валожынск. пав.— Бацька мае права адпісаць купленую зямлю, каму хоча.

Гр. Кушнеру, у в. Лапунове, Дзісьненск. пав.— На 1 і 2 п.: пакуль матка жывець, яна гаспадыня. На 3 п.: як скончыцца тэрмін, можна паставіць новыя варункі.

Транчэўскаму. Калі карыстаеце зямлёй па даверанасьці, дык зямля ня можа астацца вам.

Т. Р—вічу у Алькавіцкай гміне.— Калі была пастанова гміны аб падатку з самакатаў, дык маець права.

Падпішчыку № 1651.—Пакуль—што нічога зрабіць ня можаце.

В. Клемяцічу Крывіцкая гм., Вялейскага пав.— Калі дзядзька не ўсынавіў гэтага хлопца, дык права на спадчыну маеце.

Падпішчыку навабранцу. Могуць даць толькі адсрочку.

Падпішчыку № 200. Калі Ціунэль памер, дык даверанасьць Высоцкага ня маець моцы. Каб даць правільны адказ, трэба было-б ведаць умову, што зрабілі на судзе.

Падпішчыку, які пытаецца ў справе прымака **Лабэцкага**: зямля павінна належаць да сына, а калі ён малалетні, трэба ўстанавіць апеку.

Янцы Бітэлю ў Наваградчыне: трэба перш ведаць, калі бацька памёр, сколькі гадоў Вам і калі матка выйшла другі раз замуж.

Максіму Сычу ў Чамерскай гм., Слонімск. пав. За 200 руб. і працэнты ад 1915 г. цяпер можна высудзіць толькі каля 40 злотых.

Юльяну Мядзьведзкаму ў Баркоўшчыне ля Будслава. — Угавор з памершым гаспадаром аб арэндзе мае сілу і для новага гаспадара, калі зямля будзе прадана; трэба толькі, каб той, што купляе, быў павядомлены аб арэндзе.

Тодару Ромашу.—1) Калі рашэньне судзьдзі ў пару не абжалавана, дык нічога ня зробіш: трэба будзе плаціць. 2) Калі брат памер незадоўга перад вайной, дык дочка маець права на спадчыну.

Канст. Сончыку, в. Алексічы, Слонімск. пав.— Усё залежыць ад таго, ці бацька, ці брат быў гаспадаром абодвух хутароў; калі, ня гледзячы на купчую, поўным гаспадаром быў бацька, то ўсё павінна быць падзелена на роўныя часьці; калі-ж гаспадаром такім быў брат, то і цяпер абодва хутары будуць лічыцца яго.

Калі скрыня пасажная, дык у разьдзел ісьці ня можа.

Грыгору Маліноўскаму ў Вялейцы. — Дачка маець права на 1/7 часьць.

Рэдактар-Выдавец **Антон Пракапеня.**

Друкарня **Н. Левін і Сын,** Вільня, Нямецкая 22.